

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Кафедра релігієзнавства

**РЕЛІГІЙНА ЖУРНАЛІСТИКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Кваліфікаційна робота зі спеціальності
031 «Релігієзнавство»

На здобуття академічного звання бакалавра релігієзнавства

Студент-виконавець:
Петренко Іванна Андріївна

4 курс

Науковий керівник:
Фенно Ірина Миколаївна
кандидат філософських наук, асистент

(підпис)

Допущено до захисту:
Зав. кафедри _____

Київ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.....	6
РЕЛІГІЙНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ПОНЯТТЯ.....	6
1.1 Дослідження науковців у галузі релігійної журналістики.	6
1.2 Медіатизація релігії. Конфесійні та неконфесійні ЗМІ.....	10
РОЗДІЛ 2	18
ПРАКТИЧНА ВЗАЄМОДІЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЗМІ.....	18
2.1 ПЦУ та ЗМІ.....	18
2.2 УПЦ та ЗМІ.....	31
2.3 ІНШІ КОНФЕСІЇ ТА ЗМІ. ЗАГАЛЬНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ.....	40
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	49

ВСТУП

В умовах сучасної України можна говорити про визначальну роль ЗМІ висвітленні певної проблематики. Питання релігії не є виключенням і для того, аби донести інформацію до суспільства релігійні організації починають частіше взаємодіяти з представниками ЗМІ.

Враховуючи поліконфесійність України, адекватне висвітлення тієї чи іншої події, пов'язаної з релігійною сферою, сприяє зміцненню довіри суспільства до релігійної організації, а також виводить на новий рівень взаємодію журналіста та релігійного спікера. В протилежному випадку, будь-яка помилка, недостовірні факти та перекручування можуть привести до негативних наслідків та настроїв у суспільстві.

Відповідно до соціологічних досліджень, проведених Центром Разумкова у 2020 році Україна входить до однієї з найбільш релігійних країн Європи. практично 70% українців вважають себе віруючими, а тому така значна кількість зацікавленого населення потребує якісної інформації щодо релігійних питань. Це зумовлює пошук співпраці між представниками релігійних організацій та представниками медіа.

З одного боку представники релігійних організацій докладають зусиль, аби вийти на контакт з представниками ЗМІ, оскільки в сучасних умовах важливим є представити на всезагальний розгляд свою роботу та її плоди через залучення медіа, друкованих чи інтернет – видань.

З іншого боку журналісти повинні мати доступ до достовірної інформації, відфільтровуючи упередження, плітки та стереотипи. На жаль, бажання зробити сенсацію та розповісти скандальну історію з церковного життя набагато більше за бажання донести до аудиторії той меседж, який направляє РО своїми діями.

Об'єкт дослідження – засоби комунікації церкви з аудиторією через конфесійні та світські ЗМІ.

Предмет дослідження – релігійна журналістика в Україні.

Дослідженню релігійного виміру українських мас-медіа присвячували свої праці як українські, так і зарубіжні вчені. Зокрема, А. Бойко, М. Балаклицький, Г. Білак, О. Вей, А. Волобуєва, Н. Гадьо, С. Козиряцька, Ю. Лавриш, М. Левчук (Рожило), К. Лученко, Л. Пономаренко, А. Смусь, І. Скленар, А. Юраш, С. Arthur, L. Dawson Lorne, R. Hackett та ін. Крім того, комунікаційні аспекти різних конфесій, розробку основ комунікації та зв'язків з громадськістю для церков та релігійних організацій вивчали журналісти-практики: С. Бабинська, Ю. Завадська, М. Карапінка, О. Кулигіна.

Метою дослідження є аналіз засобів комунікації конфесій в Україні через мас медіа та визначення перспектив розвитку релігійної журналістики.

Завдання дослідження:

- Зазначити відмінності між конфесійною та світською журналістикою;
- Прослідкувати тенденцію наукових досліджень з релігійної журналістики;
- Проаналізувати комунікацію через ЗМІ найбільших конфесій в Україні;
- Означити проблеми, що виникають у ході співпраці релігійної організації та ЗМІ;
- Визначити перспективи розвитку релігійної журналістики в Україні.

Загалом дана тематика є недостатньо дослідженою, а зростання попиту на комунікацію з допомогою мас-медіа зростає, так як релігійні організації усвідомлюють важливість переходу спілкування з сучасними вірними на новий рівень. Тому важливо провести новий актуальний аналіз.

Дослідження базується на загальнонаукових методах аналізу, порівняння та синтезу. Розглянемо дані методи:

Метод аналізу - це метод пізнання, змістом якого є розчленування предмета дослідження на складові частини з метою їх детального і всебічного вивчення. Таким чином, у ході дослідження ми розглянули та описали деякі

конфесійні та світські ЗМІ в Україні як складові частини релігійної журналістики.

За допомогою методу порівняння в нашому дослідженні описується взаємодія різних конфесій в Україні з представниками ЗМІ, а за допомогою синтезу будуть формуватися висновки та загальна ситуація сучасної релігійної журналістики в Україні.

Для того, аби зробити ще один крок у вирішенні проблеми, потрібно приділити увагу дуже важливому моменту, який допоможе розібратися в тому, чому саме ЗМІ та РО так важко досі знайти спільну мову. Насправді, все просто – вони мають різні інтереси та бачення важливого.

Найголовніше у побудові стосунків між ЗМІ та РО – вміння чути вимоги і неупереджене ставлення до регламенту роботи. Кожна зі сторін має брати до уваги не тільки свої інтереси, а й того з ким буде співпрацювати, кожна думка має бути професійною і об'єктивною, ґрунтуючись на моральних засадах, повазі та бажанні досягти спільного успіху.

У дипломній роботі ми розглянемо приклади успішної та недієвої співпраці представників РО та ЗМІ, проведемо аналіз роботи конфесійних та неконфесійних ЗМІ, а також виокремимо динаміку роботи зі ЗМІ на базі діяльності ПЦУ, УПЦ, УГКЦ та інших релігійних організацій.

РОЗДІЛ 1

РЕЛІГІЙНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ПОНЯТТЯ

1.1 Дослідження науковців у галузі релігійної журналістики.

Поняття релігійної журналістики є узагальненим поняттям богословської, конфесійної, релігійно-історично, релігійно-політичної журналістики тощо. На початку ХХІ століття українські науковці, професори починають приділяти більшу увагу стану релігійної журналістики.

Ми маємо зазначити, що з часом, релігійна тематика у ЗМІ змінює і розширює свої вектори мовлення. Раніше можна було почути або знайти на інтернет ресурсах інформацію про концепцію певної релігії, її історію, ознайомитися з функціонуванням релігійних організацій, їх благодійну діяльність.

Наразі ж більша увага приділяється безпосередньо висвітленню світогляду і думки релігійних організацій стосовно політичних, соціальних чи культурних питань, це стосується як світських, так і конфесійних ЗМІ. Позиція церкви тепер починає відігравати все більшу роль, вона стає значущою та цікавою.

Одну з перших спроб оцінити інтернет ЗМІ на релігійну тематику зробила М. Лукіна у праці 1998 року «Релігійні ресурси Інтернету». Звісно, що на початкових етапах багато представників церков з недовірою ставилися до мережі Інтернет і не бачили зв'язку з ними і «Всесвітньою павутиною», та сьогодні ми розуміємо, що мережа може відкрити великі можливості для розвитку, популяризації та донесення інформації до вірян.

З 2010 року дослідники релігійної журналістики в Україні починають приділяти більшу увагу ролі мережі в релігійній комунікації, аналізу медіа стратегій релігійних організацій і, звісно, якості інформації у світських та

релігійних ЗМІ. Тут можемо згадати І. Скленар з працями «Специфіка релігійної тематики в сучасних українських мас-медіа» - 2012 р. та «Специфіка новин в релігійних Інтернет-виданнях України» - 2014 р.

Марія Петрушкевич звернула увагу на комунікативні функції релігії, і проаналізувала вплив ЗМІ на релігійну комунікацію у роботі 2011 року «Релігійні комунікації: християнський контекст».

А. Юраш прослідкував зміни, які відбулися у релігійній комунікації країни з політичної точки зору у межах подій підчас Революції Гідності та випустив працю «Церкви та релігійні організації України після Майдану: традиційні та модерні тренди» у 2014 р.

Одними з найуспішніших дослідників релігійної журналістики в Україні можна назвати Аллу Бойко та Максима Балаклицького.

А. Бойко вперше виокремила поняття православної преси, звернула увагу на відсутність спеціалізації релігійної журналістики в університетських програмах та як наслідок, недостатня кількість саме фахових журналістів, що працюють з релігійною сферою. Професорка КНУ ім. Шевченка дослідила сферу впливу релігійних медіа на громадську думку і важливе питання релігійної інформації, яку опубліковують вітчизняні ЗМІ.

До того ж, дослідниця випустила підручник з релігійної журналістики у 2016 році, де особливу увагу приділила питанню маніпуляцій, формуванню стереотипів, певних ярликів до релігійних організацій у ЗМІ. У підручнику авторка зачепила тему «мови ворожнечі» у публікаціях конфесійних і масових ЗМІ, яка є рушійною силою нетолерантності щодо інших конфесій у порівнянні з «переважаючою» релігією у країні. Вона зацентувала на порушеннях стандартів журналістики саме релігійними ЗМІ і пов'язала це з політизацією релігійного середовища. [9]

Також авторка підручника розглянула релігійну тематику в вітчизняних публікаціях, бо, відомо, що найпопулярнішими інформаційними приводами

виступають або релігійні свята в Україні, або скандальні події релігійного життя.

Маким Балаклицький зосередив увагу своїх досліджень на протестантській течії та її медіа. Він проаналізував медіатизацію релігійної сфери, беручи за основу, досвід протестантської комунікації в Україні, а також вивчив напрямок комунікаційної діяльності українських протестантів і розглянув проблему визначення читацької адреси протестантських видань України та визначав ознаки сегментування їх аудиторії тощо. [10]

Одним з основних релігійних медіа ресурсів в Україні ми можемо назвати наразі Релігійно-Інформаційну службу в Україні (РІСУ), яка покликана для повідомлення щодо сучасного релігійного життя в Україні. І хоч Релігійно-Інформаційна Служба України є проектом Інституту Релігії та Суспільства Українського Католицького Університету (Львів, Україна), вони не висловлюють поглядів Українського Католицького Університету, чи будь-якої з релігійних організацій.

На сайті РІСУ детально можна дізнатися про наступне:

- актуальні новини про релігійні події;
- детальна інформація про різні релігійні спільноти та їх провідників;
- аналітичні статті та інтерв'ю, калейдоскоп релігійного життя;
- пізнавальні довідки про релігійне мистецтво, Літургію та багато іншого;
- релігієзнавчі та богословські публікації;
- релігійне краєзнавство, подорожі та маршрути паломництв;
- веб-каталог, документи конфесій і державних органів, електронна бібліотека, релігійна статистика;
- блоги та авторські колонки;
- релігійний календар та анонси.

Загалом можна ознайомитися з новинами різних конфесій, а новинна стрічка оновлюється щодня по декілька разів.

Протягом останніх років наукові інтереси розділилися на декілька тематик, в залежності від функціоналу сучасних релігійних ЗМІ. Тому можемо їх виділити:

1) Безпосередньо релігійна журналістика, яка вивчається у сфері типології конфесійних, релігійних видань, виділяються їх функції, визначається співвідношення професійної та конфесійної складових у виданнях, тут йдеться про пріоритетність журналістських стандартів чи конфесійної політики. А також досліджується стереотипність у медіа-середовищі.

2) PR-стратегії переважно християнських церков (так як в Україні християнська конфесія має найбільше віруючих) через віртуальні медіа і ресурси.

3) Шляхи місіонерства та євангелізації в мережі Інтернет в якості комунікативної практики релігійних організацій.

Таким чином, ми можемо прослідкувати перспективу проведення подальших досліджень, яка буде пов'язана з вивченням ряду запитань, які стосуватимуться, радше, стратегій церков, конфесій у розширенні комунікації, а також буде зростати тенденція аналізу релігійних організацій у різних типах ЗМІ.

У будь-якому разі, можна зробити висновок, що наразі тема релігійної журналістики в Україні є недостатньо дослідженою, але зі зростанням попиту релігійних організацій на медіа комунікацію, може з'явитися надія на те, що кількість науковців у даній сфері теж буде зростати, так як важливо, аби зацікавлена аудиторія отримала якісну інформацію та контент.

1.2 Медіатизація релігії. Конфесійні та неконфесійні ЗМІ.

Ми виділяємо поняття процесу медіатизації релігії та розглядаємо проблему взаємодії релігійних організацій та ЗМІ в її умовах. Цей процес характеризується активним використанням медіа в релігійній сфері, з метою виконання її в межах ряду функцій: комунікативної, культурно-освітньої, ідеологічної, пізнавальної, маніпулятивної, соціально-організаторської, рекламно-інформаційної тощо. У такий спосіб представники релігійних громад через ЗМІ звертаються до об'єктивного/необ'єктивного висвітлення новин, тенденцій тощо) важливим є надання влучного аналізу тій чи іншій проблемі, аби не допустити явище дезінформації у суспільстві. Таким чином медіатизація релігії може вважатися елементом процесу секуляризації.

В умовах медіатизації релігії та з розвитком технологій, помічається зростання релігійної тематики на просторах ЗМІ. Незалежно від типу (конфесійні чи неконфесійні ЗМІ), ми можемо виокремити наступні види найпоширеніших приводів для медіа рефлексії в умовах сучасної України (останні 5 років).

1. «Церква – влада – суспільство». Сюди можемо віднести опис подій періоду «Революції гідності», аналіз місця церкви в громадянському суспільстві, визначення ролі релігійної організації як морального авторитету, моральності суспільства. Ставлення релігійних організацій до дій і поведінки влади: чи засуджують корупцію, чи підтримують процес інтеграції до ЄС, чи виступають за створення Єдиної Помісної Церкви тощо.

2. «Церква – війна – суспільство». Волонтерство – місійна проповідь та християнський обов’язок, соціальна допомога постраждалим від військових дій. Підіймається тема прощення, миротворства. Осмислення концепту «теологія війни», феномен капеланства (воїн виступає не вбивцею, а захисником держави, що любить Бога і Батьківщину), досвід воєнного душпастирювання (повний пастир та повний воїн).

3. «Церква – цінності – суспільство». Рефлексія конфесій щодо проблематики біоетики (аборти, евтаназія, сурогатне материнство, щеплення, штучне запліднення, паліативна допомога тощо). А також щодо екології, тіла, душі, напрацювання в освітній сфері (конфесійна і світська освіта, еволюціонізм та креаціонізм, викладання курсів духовно-морального спрямування в загальноосвітніх навчальних закладах тощо), сімейні цінності в контексті викликів сьогодення (подружжя, розлучення, одностатеві стосунки, виховання дітей, правосуддя у справах про правопорушення, скоєні неповнолітніми тощо).

4. «Церква – культура – суспільство». Роль релігійних цінностей у розвитку української культури. Популяризація мистецьких творів на релігійну тематику, заохочення дітей та молоді до створення пісень.

5. «Церква – інші релігії – суспільство». Міжрелігійний діалог в соціальному просторі України, ставлення українських громадян і релігійних організацій до інших релігій та конфесій. Висвітлення у медіа думок різних релігійних лідерів стосовно однієї події чи явища. [3]

На період весни 2021 року однією з головних тем, обговорюваних в суспільстві залишилася вакцинація від Covid-19. За даними Харківського інституту соціальних досліджень, Міжнародного фонду "Відродження" та Лабораторії журналістики суспільного інтересу, у трійці лідерів за рівнем довіри до інформації, опинилася Церква. Найбільше думці церков довіряють жителі Західної України – 73,7%. Найменше – північної частини, тобто 34%, і центральної частини – 34,3%.

Світське інтернет видання «Українська правда» опитали духовних лідерів України (представників ПЦУ, УГКЦ, Римо-католицької церкви в Україні, Духовного управління мусульман України "Умма" та юдейської громади Києва.) і визначили наступне:

Голова ПЦУ Митрополит Епіфаній зазначив, що питання вакцинації не є релігійним, а тільки медичним, а також сказав, що: «Я особисто і наші церковні ЗМІ вже неодноразово публічно позитивно висловлювалися щодо вакцинації. Щодо релігійної складової наша позиція однозначна – ніякої суперечності Божим заповідям, засадам християнської віри вакцинація як медична процедура не несе.». Звертаючи увагу на життя як основну цінність людства, Епіфаній закликав бути громадян відповідальними.[2].

Блаженніший Святослав, що говорив від імені УГКЦ наполягав на вакцинації як добровільній і особистій справі людини, але в той же час згадав папу Франциска і папу-емерита Бенедикта, які вже є вакциновані як дуже гарний приклад для усіх єпископів, священнослужителів і громадян України.

Єпископ Віталій Кривицький (Римо-католицька церква в Україні) навпаки зауважив на тому, що вакцинація папи не є приводом для того, аби всі віряни мали йти і робити щеплення. І звернув увагу на етичну не бездоганність вакцин від Covid-19 (бо мають клітинну лінію). А тому, за його думкою, кожен має право вирішувати сам і зі всіх зол обирати найменше.

Від імені духовного управління мусульман України "Умма" говорив Муфтії Саїд Ісмаїлов і сказав, що Іслам вітає здобутки сучасної медицини, тому традиційний мусульманський світ схвально ставиться до лікування, вакцинації, профілактики захворювань, але важливо, щоб вакцина справді була безпечною, а її користь – доведеною.

Головний рабин Йонатан Маркович (Єврейська громада Києва) у своєму зверненні наголосив, що В єврейській традиції найважливіше – це життя. Треба робити все можливе, аби оберігати життя людини.

Таким чином, ми можемо прослідкувати взаємодію різних релігійних організацій заради спільної мети, в даному випадку, така важлива тема як збереження життя людини. Проте, висловлювання духовних лідерів як тих, до кого, швидше за все, дослухається релігійна громада, мають бути виважені, не пропагандистськими та не радикальними. Всі представники РО наполягали на тому, що рішення вакцинуватися – індивідуальне.

Це також ситуація, коли влада, церква та ЗМІ об'єднуються і всі залишаються у виграві. ЗМІ – мають інформаційний привід, церква – спосіб висловитися, донести думку на широкий загаль, підтвердити свій авторитет, а влада таким чином у конкретній ситуації звернула ще раз увагу суспільства на проблему, в певній мірі пропагуючи свою політику.

Для того, аби визначити стан релігійної журналістики в Україні сьогодні, ми маємо, розрізнити конфесійну та світську журналістику. Варто зазначити, що під ЗМІ ми будемо розуміти всі медіа технології у їх проявах, це й телебачення, журнали, газети, онлайн форми ЗМІ, сайти тощо.

Андрій Смусь у праці «Поняття «Релігійна журналістика» та висвітлення новин на християнську тематику у вітчизняних електронних ЗМІ» говорить, що конфесійна журналістика – відображає богословську, соціальну, політичну точку зору конфесії на світові процеси загалом, або аналогічну точку зору певної групи віруючих, які належать до конкретної конфесії. При цьому тут достатньо, щоб журналіст декларував свою конфесійну приналежність як визначальну у його світогляді і методиці аналізу світу для того, щоби вважати його журналістом, який займається конфесійною журналістикою. У цьому випадку конфесійний журналіст зобов'язаний, аби не вводити суспільство в оману, вказати на конкретну приналежність до релігійної організації і в жодному разі не виступати від імені тієї релігійної організації, до якої він не належить. У протилежному випадку він ризикує бути звинуваченим в діяльності, несумісній із статусом журналіста, і як мінімум, провокаційною. [1.с 388].

До того ж, в рамках конфесійної журналістики ми можемо виділити й богословську, яка досліджує безпосередньо богословські аспекти діяльності конфесії. В такому випадку журналіст має зрозумілою мовою донести до аудиторії саме богословські мотиви релігії.

Говорячи про конфесійні ЗМІ ми маємо розуміти, що подія завжди буде висвітлюватися саме з огляду приналежності журналіста до конфесії. Зрозуміло, що написати чи зняти сюжет про святкування релігійного свята можуть будь-які ЗМІ, але церковність ЗМІ визначатиметься тим, що подіям, фактам, явищам – поточними чи історичним – дається не яка-небудь інша, а саме християнська, євангельська, церковна православна оцінка тощо.

Релігійні ЗМІ покликані виконувати просвітницьку діяльність. Будь-яка релігійна організація має на меті розповісти більше про свою роботу і охопити більшу аудиторію, залучити нових адептів віри, а також допомогти тим, хто лише починає глибше знайомитися з вірою.

Матеріали на релігійну тематику у друкованих ЗМІ викладені у досить вузькій жанровій спрямованості. Незважаючи на те, що в українських газетах, журналах, де є публікації на релігійну тематику, можна знайти репортажі, есе, огляди або ж коментарі, все-одно переважна більшість матеріалів найчастіше подається у вигляді:

- коротких інформаційних повідомлень, заміток, які можуть бути як регулярними, так і нерегулярними (поодинокими);
- аналітичних статей (як правило, це прерогатива тижневиків);
- інтерв'ю у достатній кількості;
- фотофактів (зображення храмів на знімках із зазначенням назви та місця розташування і в той же час будь-які коментарі чи додаткова інформація відсутні). [41]

Світська журналістика не має на меті працювати на популяризацію чи навпаки, анти-піар Релігійної Організації, але повинна висвітлювати події без

упередження, заангажованості для того, аби донести правдиву інформацію до аудиторії. Іноді, крайність світських ЗМІ в тому, що вони подають інформацію про релігійне життя надто «жовто» і примітивно, з позицій невіруючої людини, яка не розуміє про що пише. Звісно, це зумовлено недостатньою освіченістю представників ЗМІ безпосередньо у релігійних питаннях. На жаль, в Україні дуже мала кількість університетів, що можуть запропонувати програму з релігійної журналістики. Загалом, аудиторії потрібно отримати інформацію найбільш доступно, але в той же час глибоко.

«Ігнорування релігійного виміру подій збіднює журналістику, не дозволяє їй побачити цікаві історії чи змушує невинно перекидати їх. Матеріаліст вразливіший до маніпуляцій та менш здатний до протистояння неприйнятному ставленню до себе. Повага до переконань Іншого – золота межа між зверхнім невіглаством і фанатичною нетерпимістю. Цивілізована релігійність – це вміння слідувати голосу власної совісті, не вдаючись до насильства. Усе це сигналізує про потребу покращувати релігійну журналістику.» [4] - пише дослідник Максим Балаклицький.

У книзі «Релігійна журналістика» дослідниця Алла Бойко пише: «Українські журналісти лише починають підходити фахово до висвітлення релігійних проблем, тому поки що цю тематику в медіа подано неповно, непереконливо, іноді із прикрими помилками. Нарікають на працівників ЗМІ і віруючі, і науковці-релігієзнавці. Як результат, — аудиторія не сприймає інформацію про релігію, оскільки вона публікується не професійно, отже, не цікаво; журналісти не пишуть про релігію, оскільки аудиторія не зацікавлена в цій темі». [5, с.4].

Україна має цивілізовану траєкторію секулярного суспільства і найповнішу в пострадянському контексті реалізацію свободи совісті в громадському просторі в умовах реального релігійного та конфесійного

плюралізму та доволі справедливої змагальності релігійних спільнот. І ці суспільні процеси мусять знаходити адекватне висвітлення у ЗМІ. [6].

Найпопулярнішими інформаційними приводами для публікацій/сюжетів у світських ЗМІ наразі є:

Найбільші масові релігійні свята (в даному випадку можемо навести в якості прикладу безпосередньо християнські конфесії, так як в Україні великий відсоток саме християн). Тут ЗМІ згадують Великодень, розповідають його історію, Пасху, де приділяється велика увага підготовці до святкування (розпис писанок, фарбування крашанок, випікання пасок), інформують, коли починається Піст. Можемо згадати Покрову, Трійцю, Калита (Андрія) та ін. Журналісти розповідають про заборони, ритуали та певні факти з історії.

Виступи духовних лідерів, священнослужителів та релігійних діячів, у якості експертів телевізійних програм. Інтерв'ю з релігійними діячами.

Скандальні події у релігійному житті України. Як от BBC News Україна, написали про «Протистояння між Філаретом та Епіфанієм» у 2019 році та описали їх конфлікт. [7]

13 квітня 2021 року «5 канал» випустили сюжет про перехід монаха Інокентія Підтоптаного з УПЦ (МП) до ПЦУ, журналісти взяли в нього коментар, розповіли про негативну реакцію з боку керівництва УПЦ (МП) та запитали думку вірян ПЦУ, яка була позитивною стосовно тенденції переходів священників і парафій до Помісної Церкви.

Ще одним цікавим інфоприводом є засудження дій релігійних організацій. Так, мультимедійна платформа іномовлення України «УКРІНФОРМ» висвітлила хресний хід під проводом УПЦ (МП) у декількох містах України, акцентуючи, що захід було проведено попри карантинні обмеження. [8]

Насамперед ми погоджуємося, що завданням релігійної журналістики є:

- інформування громадськості про церковно-релігійні події як загальнодержавного характеру, що мають значення для всього

суспільства, так і стосуються життєдіяльності певної релігійної громади, окремої релігійної організації.

- висвітлення діяльності релігійних організацій; давати широкий обсяг інформації, аби аудиторія могла зрозуміти принципи та особливості функціонування тих чи інших релігійних структур.
- пояснювати читачам у найбільш доступній формі особливості релігійних доктрин і вчень, їх переваги та недоліки, розвиток, місце в історії держави та суспільства, значення для соціуму. Це дозволить сформулювати аудиторії уявлення про релігійну ситуацію в Україні.
- розповідати про традиції, релігійні вірування народу з метою повернення нації до своїх духовних джерел, передання історичного досвіду у вирішенні суспільно-політичних, культурних і моральних проблем. Засоби масової інформації у своїх матеріалах на релігійну тематику мають розкривати позитивні ідеали минулого й сьогодення.

Варто зазначити, що повідомлення на тему релігії відносяться до складних за розподілом, а тому ми маємо розуміти, що журналісти мають бути підготовленими для мовлення про цю сферу, а поняття «релігійна журналістика» повинно існувати та привернути до себе більшу увагу суспільства.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНА ВЗАЄМОДІЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЗМІ

2.1 ПЦУ та ЗМІ

Православна церква України була створена на об'єднавчому соборі в Софії Київській 15 грудня 2018 року, її предстоятелем обрали митрополита Епіфанія.

А 6 січня 2019 р. у церкві святого Георгія у резиденції Вселенського Патріархату в Константинополі під час святкової літургії за участю Патріарха Варфоломія предстоятелю Православної Церкви України Митрополиту Епіфанію було вручено Томос про автокефалію Української Церкви. Відбулося євхаристійне співслужіння двох Предстоятелів та ієрархів і духовенства обох Церков. 9 січня на Томосі поставили свої підписи всі члени Синоду Константинопольського Патріархату, чим було формально завершено процес здобуття автокефалії Помісною Українською Православною Церквою. Таким чином почалася історія ПЦУ. Звісно, подія не залишила байдужим український інформаційний простір і привернула дуже багато уваги журналістів та ЗМІ в цілому.

Так, у листопаді 2018 року відомий український журналіст і публіцист, на міжнародному новинному сайті Deutsche Welle [11] оглянув створення ПЦУ з

політичної точки зору. Особливу увагу автор приділив невдоволеності ситуацією УПЦ (МП) та Онуфрія, а також наголосив, що події та процеси, які переживатиме українське православ'я найближчими роками, вплинуть не тільки на релігійне життя країни, але й загалом на стан суспільства. Руденко як політичний оглядач тоді мав надію, що чим меншим буде вплив Російської православної церкви на українське суспільство, тим більшою буде вірогідність покращити стан національної єдності українців. Журналіст вбачав надзвичайну важливість у створенні української незалежної церкви якнайшвидше, оскільки тоді це питання дійсно лежало у політичній площині. Варто зазначити, що вкінці коментаря, було зазначено, що думка автора є особистою і вона різнитися з поглядом як української редакції, так і інформаційного сайту Deutsche Welle в загальному. Це демонструє наявність свободи слова і думки в українському інформаційному просторі, незалежність і право на вільні висловлювання, що є дуже важливим у сфері ЗМІ та журналістики. Але, в будь-якому випадку мають зберігатися стандарти журналістської етики та утримання від упереджень та оціночних суджень. Таким чином, аудиторія має доступ до різних думок і завдяки таким проведенням паралелей, можна прослідкувати зв'язок політики і релігії, або релігії і інших сфер суспільного життя.

Пізніше, у червні 2019 року для раніше згаданого Deutsche Welle Сергій Руденко написав ще один коментар стосовно нового інформаційного приводу, вже дещо скандальної події, а саме про амбіції патріарха Філарета створити УПЦ (КП) після того, як він вже підтримав новостворену ПЦУ і до цього присвятив багато часу, аби боротися з авторитетом РПЦ в Україні. Тоді журналіст означив, що після такої заяви процес становлення ПЦУ буде непростим і тривалим, але навряд чи українське православ'я позбавиться Томоса.

Що стосується сучасності, у 2021 році на сайті Суспільного [12] до другої отримання Томосу, автор Євгеній Шульгат написав невелику статтю про процес

переходу парафій до ПЦУ. За даними ДЕСС, станом на 1 січня 2020 року в Україні було 7097 парафій ПЦУ й 12410 парафій УПЦ МП. У 2020 році кількість переходів значно знизилася – до ПЦУ приєдналися лише 5 парафій. м Предстоятель ПЦУ Епіфаній стверджував, що з моменту створення ПЦУ приєдналися 600 парафій, але кількість переходів могла зменшитися через пандемію коронавірусу, перешкоджанню з боку місцевої влади та РПЦ.

Шульгат розповів про парафію, що знаходиться на Волині і приєдналася до ПЦУ після привітання президента Росії В. Путіна з днем ангела тодішнім настоятелем (якого було звільнено після даного інциденту). Звісно, тут причиною знову таки стало політичне підґрунтя, після цього патріотично налаштовані громадяни вирішили, що хочуть ходити до української церкви.

Автор також згадав Свято-Успенську церкву на Київщині, яка перейшла до ПЦУ. Служба, проповіді та церковні пісні там проводяться лише українською мовою. А місцеві жителі поділилися з журналістом, що кількість парафіян після переходу тільки зросла.

У цій статті одним з позитивних моментів є те, що Шульгат взяв коментар у релігієзнавця Андрія Юраша і запитав його думку стосовно можливих причин повільного переходу парафій у підпорядкування ПЦУ, а також у богослова Кирила Говоруна і голови Синодального інформаційно-просвітницького відділу УПЦ Єпископа Климентя.

Тому, можна було почути три думки компетентних людей стосовно одного запитання. Нехай ці думки різняться, але таким чином, так само, аудиторія, яка має теж різні думки, може подивитися на подію з різних боків. Так, автор навпаки може лише збільшити кількість читачів, а його матеріал не буде виглядати як пропаганда, а лише як донесення інформації. Це гарний приклад роботи світського журналіста.

На сайті ZAHID.NET є окремий розділ «ПЦУ», де однією з перших публікацій була стаття Олександра Фоменка під назвою «Патріотичне»

православ'я замість «канонічного»» і була присвячена перспективам Помісної церкви в Україні. Стаття вийшла ще у червні 2016 року. Автор проаналізував сприятливі тенденції та тривожні перспективи. Звісно, не обійшлося без політичного забарвлення, так як на той час, як і досі, гостро стояло питання про проросійські настрої РПЦ в Україні. Таким чином, пояснювалася і зацікавленість політиків і «патріотичної» еліти у створенні Помісної церкви. Фоменко у статті тоді виразив побоювання, що Помісна церква, яка з'являється у тісному зв'язку з політикою, може потім знаходитися під значним впливом, не зважаючи на те, що церква і держава в Україні є відокремленими.

Проаналізувавши кількість публікацій у розділі «ПЦУ» на даному сайті з 2016 до 2021 року, можемо говорити про такі результати:

2016 рік – 7 публікацій. Основний інфо-привід – обговорення перспективи створення Помісної церкви. Наприклад, статті про зустріч тодішнього президента з Патріархом Єрусалимським, обговорення соціального опитування стосовно підтримки створення Помісної церкви суспільством, а також думку парламенту стосовно автокефалії тощо.

2017 рік – 8 публікацій. Однією з найцікавіших була стаття, присвячена думці Святослава (Шевчука) стосовно питання відокремлення церкви від держави, а також його погляду на процеси, які відбувалися у українському православ'ї, зокрема автор публікації виділив думку голови УГКЦ про те, що УГКЦ не втручається у справи православних церков, але молиться за об'єднання українського православ'я. [14]

2018 рік – спостерігається значно активніше згадування ПЦУ (169 публікацій). Тоді одними з головних новин були: початок процедури надання автокефалії УПЦ та роз'яснення стосовно, наприклад, можливих «заборон» ходити до церкви, які знаходяться надалі під підпорядкуванням Москви. Журналісти писали фактично про все, що пов'язувалося з автокефалією. Про те, хто підтримує (зокрема, про экс-президентів України), про тих, хто не

підтримує (тут можемо згадати статтю під назвою «УПЦ (МП) пропонує вірянам писати патріарху Варфоломію протести проти автокефалії» [15]. Розглядали кандидатів на пост глави майбутньої автокефальної церкви і підіймали питання «Що буде після Томосу?» і намагалися з'ясувати його підводні камені. Звісно, що головними новинами стали обрання головою ПЦУ Епіфанія, пряма трансляція Об'єднавчого Собору,

2019 рік – на даний момент найвища кількість згадувань ПЦУ на даний момент на вказаному ресурсі – 211 публікацій. Тут основним інформаційним приводом звісно стало отримання 6 січня Томосу про автокефалію. А після цього писали про протести з боку деяких парафій або ж навпаки про підтримку і перехід до ПЦУ. Зокрема, виділялася новина про те, що священнику УПЦ (МП) на Волині заборонили служити через намір приєднатися до ПЦУ і так зване «ухилення в розкол».

До того ж, було висвітлено про внесення змін до закону «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо назви релігійних організацій. Ці зміни говорять про те, що релігійна організація, яка входить в структуру релігійної організації з центром в державі, що вчинила військову агресію проти України і тимчасово окупувала її територію, зобов'язана в назві відображати належність до такої релігійної організації за межами країни до якої вона входить, шляхом обов'язкового відтворення у своїй назві повної статутної назви такої релігійної організації (об'єднання) з можливим додаванням слів "в Україні" та/або позначення свого місця в структурі іноземної релігійної організації. [16]

Також, було багато згадувань голови ПЦУ Епіфанія та його поглядів на різні ситуації, як от наприклад чому він проти зауважень жінкам з непокритою головою у церкві. Писали й про сутички між вірними УПЦ (МП) та ПЦУ, про різноманітні конфліктні ситуації, зокрема, про затримання російськими спецслужбами у Криму архієпископа ПЦУ Климента, який тоді мав на меті зустрітися з українським політв'язнем у Ростові. Пізніше достатньо часто

згадували Філарета з його амбіціями стосовно очолення ПЦУ і про те, що Епіфаній висловив жаль з приводу дій Філарета [14].

Останньою подією, описаною на ZAHID.NET у 2019 році стала розмова журналіста з з Михаїлом, митрополитом Луцьким і Волинським ПЦУ, а от інформаційним приводом те, що митрополит прислухався до прохань вірян провести Різдвяну святкову літургію 25 грудня, а не 7 січня. Пояснив свої дії митрополит тим, що церква має дослухатися до віруючих і тепер вони починатимуть святкувати Різдво 25 грудня, а завершуватимуть 7 січня. Пов'язується це «календарне питання» з розширенням світоглядних кордонів молоді, зі зростанням попиту на подорожі та європейської тенденції. А для церкви, за словами митрополита Михаїла, страшніше, коли зовсім ніхто до неї не прийде, аніж провести дві святкові літургії.

Зокрема, описані події 2019 року висвітлювалися у достатній кількості і представниками УкрІфнорм [17] і іншими світськими ЗМІ, тому що в загальному, всі представники ЗМІ зацікавлені у висвітленні таких процесів і майже завжди ми можемо знайти одну і ту ж новину на різних ресурсах, це закономірність.

2020 рік не був таким багатим на публікації і таким чином, сайт ZAHID.NET згадали ПЦУ 55 разів.

Першою статтею стала публікація із заголовком «Глава ПЦУ прокоментував можливу легалізацію медичної марихуани в Україні», потім писали про підтримку надання автокефалії ПЦУ Румунською православною церквою. Була й новина про спалення автомобіля одного з Волинських священників, він в свою чергу пов'язав підпал з конфліктною релігійною ситуацією, оскільки отримував погрози.

А от з березня 2020 ЗМІ активно почали писати про роботу церкви на час карантинних обмежень у зв'язку з пандемією. Так, ПЦУ дозволила проводити богослужіння без парафіян під час карантину, а Священики Православної

церкви України почали виготовляти антисептики для рук за рецептом Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та роздавати їх людям літнього віку для запобігання поширенню коронавірусу Covid-19.

Однією з останніх новин на 2020 рік від порталу ZAHID.NET з посиланням на «Радіо.Свобода» стала стаття про занепокоєння Епіфанієм зменшення кількості вірян серед молоді, він затвердив, що за останні 10 років кількість молодих віруючих зменшилася на 15%. Епіфаній також зазначив, що наразі церква має робити все можливе, аби залучити молодь до духовної практики.

Станом на 2021 рік, на ZAHID.NET налічується 17 публікацій від початку року до 26 травня. Поки інформаційними приводами стало заперечення ПЦУ пірнання у воду на Водохреще у якості канонічної традиції, писали про підпали майна служителів ПЦУ у період переходу їх церкви від УПЦ (МП) до ПЦУ, а також опублікували розклад богослужінь на Великдень.

Таким чином, на прикладі одного зі світських новинних порталів ми можемо прослідкувати новинні тенденції щодо ПЦУ. Закономірно, що у період становлення ПЦУ до неї була найбільша увага. Ці часи були багатими на події, оцінку цих подій, скандальні питання, політичне забарвлення та намагання ПЦУ заявити про себе.

Наразі церква має адаптуватися для існування в умовах сучасності. Кожен новий день диктує свої умови існування, а тому релігійні організації переходять на новий рівень мовлення, шукають можливості для спілкування з аудиторією. І роблять це через ЗМІ.

ПЦУ має особистий сайт [18], а також сторінки в соціальних мережах (Facebook, Instagram, який ведеться від імені Епіфанія, Twitter) та канал у YouTube.

На сайті [18] є окремий розділ «Новини», де перша публікація була 17 грудня 2018 року, вона присвячена Різдвяному посланню митрополита Епіфанія

всім православним вірним України. Загалом у своїй новинній стрічці ПЦУ висвітлює звернення Синоду щодо різних подій. Так, 28 грудня 2019 року було опубліковане звернення щодо «Антиканонічних дій Почесного Патріарха Філарета і його оточення», де говориться: «Закликаємо Почесного Патріарха Філарета і його нинішнє оточення зупинитися, одуматися, повернутися від обраного ними шляху неправди та омани — на шлях істини, припинити спроби за участю російських та проросійських діячів руйнування Помісної Церкви на радість ворогам України.» [19]

Різні тематики описуються у розділі «Новини», можемо згадати публікацію щодо Всеукраїнського з'їзду православної молоді у лютому 2020 року, де відбувся святковий концерт, урок старовинних українських танців та зустріч зі спеціальним гостем – артистом Михайлом Хомою. Цікавим є те, що ПЦУ долучила до своїх заходів медійну людину, хороша тактика у просуненні своїх ідей серед молоді.

Зокрема, у своїх статтях ПЦУ не залишається осторонь політичної ситуації в країні, повністю засуджуючи російську агресію та проросійську позицію представників інших релігійних організацій, зокрема йдеться про УПЦ (МП), такі заяви ПЦУ висвітлює у спеціальних публікаціях, що іменуються «Заява Священного Синоду Української Православної Церкви (Православної Церкви України)». Так, 2 лютого 2021 року опублікували офіційне звернення про те, що Священний Синод ПЦУ на своєму засіданні 2 лютого 2021 р. розглянув поширену у відкритих джерелах інформацію щодо можливого незаконного впливу політиків проросійського спрямування, прихильників Московського патріархату на ухвалення низки резонансних судових рішень. І наголосили що рішуче налаштовані протистояти будь-якій агресії, та закликають до цього всіх, хто любить Україну, незалежно від ставлення до релігії. [20]

Загалом, висвітлюють різні події з життя ПЦУ, про засідання Священного Синоду, про проведення богослужінь або молитов з різних нагод. Також, пишуть про привітання зі святами, початок постів, публікують заклики до молитов, розповідають про нагородження церквою медичних працівників, освячення предстоятелем продуктових наборів для нужденних, дають практичні настанови для єпископату, вірних та духовенства у зв'язку з поширенням пандемії та ін.

Не можна залишити без уваги канал ПЦУ на ресурсі YouTube [21]. Перше відео з'явилося 24 липня 2019 року, з того часу до сьогодні на каналі налічується 232 відео і більше 14 тисяч підписників. Варто зазначити, що в коментарях користувачі позитивно оцінюють появу такого каналу.

Найбільше ПЦУ публікує трансляції Богослужінь. Найбільшу кількість переглядів - 36 тисяч - збило Пасхальне Богослужіння 2021 року. Можна припустити, що таке зростання переглядів пов'язане з періодом пандемії коронавірусу. Церкві довелося пристосуватися до складних умов і перемістити велику кількість вірян з фізичного перебування у храмі до екранів телевізору чи то смартфона/комп'ютеру. Окрім трансляцій літургій на каналі можна зустріти відео привітання Предстоятеля з нагоди релігійних свят і короткі пізнавальні відео про свято або храми ПЦУ. Також є відео з назвою «Сім'я: що це для вас?», «Привітання від найменших вірян для митрополита Епіфанія», і навіть декілька серій документального серіалу «Я священник».

Також, варто зазначити, що кожен недільну службу ПЦУ транслює телеканал «Суспільне».

Як приклад успішної роботи з інтернет ресурсами можемо назвати Свято-Михайлівський кафедральний собор, що у м. Житомирі. Він має свою прес-службу, яка активно веде сторінку в Instagram, Facebook та проводить трансляції богослужінь і часто бере інтерв'ю у служителів. Також, служіння даного собору транслюють місцеві телеканали UA Житомир та С-TV. На сторінках соціальних

мереж робиться акцент на активній участі у суспільному житті, однією з останніх новин було повідомлення про набір до пришкільного літнього табору «Стежками доброти» під крівництвом Михайлівської недільної школи. Таким чином, найбільш широко використовувана мережа серед молоді наразі активно використовується релігійними організаціями. Це влучна стратегія і можливість показати суспільству, що церква може бути сучасною, цікавою, корисною та несе благі наміри у соціум.

Певно що покликання релігійних організацій має бути позитивним, церква має бути прихистком, закликом до добра, нести світлу мету. І такою вона має бути у ЗМІ, якщо хоче залучити більш вірян, розповісти про свою роботу і напрацювати гідний імідж без скандалів, упереджень, заангажованості і жорсткої пропаганди. Правильно побудована комунікація через інтернет - ЗМІ може принести гарні плоди та продемонструвати новий образ сучасної української церкви у суспільстві.

Повертаючись до конфесійних ЗМІ, маємо згадати газету «Моя Церква», яку заснувала ПЦУ у липні 2019 року, а перший її випуск був 5 серпня 2019 року. Наразі станом на травень 2021 року дана газета має 20 випусків. Кожен випуск має три-п'ять розділів, які періодично змінюються між собою. Наприклад: «Новини», «Подія», «Храми/Ікони», «Звернення», «Особистість», «Таїнство», а також «Запитання – відповіді» та ін. Наведемо деякі приклади з кожного розділу:

- «Новини» - деякими інформаційними приводами стали: «Офіційна делегація ПЦУ відвідала Константинополь», «На Хмельниччині митрополит Епіфаній завершив освячення новозбудованого храму на честь Божої Матері», «В ПЦУ вшанували пам'ять Лесі Українки» та ін.
- «Подія» - у даному розділі розповідають про релігійні свята або важливі події, їх історію, значення, традицію. Наприклад, про Благовіщення, Страсний Тиждень, Великий Піст, День Св. Трійці тощо.

- «Храми/Ікони» - тут згадувалися Покровська церква в Дегтярівці, Успенські храми України, зустрівся і заголовок «Історія в графіті: Софія Київська», а також була присвячена стаття історії українського іконопису.
- «Звернення» - в даному розділі можна було прочитати «Звернення Блаженнішого митрополита Епіфанія до вірян» стосовно поширення коронавірусної хвороби та боротьби з нею, привітання митрополита з нагоди Хрещення Русі, а також з нагоди початку Великого Посту.
- «Особистість» - статті присвячені цій тематиці, зокрема розповідають про Епіфанія, Пресвяту Богородицю, Преподобного Паїсія Величковського та навіть молодь як сучасність та майбутнє церкви тощо.
- «Таїнство» - розповідали на сторінках «Моєї Церкви» про Євхаристію та Шлюб.
- «Запитання – відповіді» - виявився цікавим розділом, в якому розповідали як обрати хрещених для дитини, відповідали на запитання «Вакцинуватися чи ні?», про те, як довго потрібно вітатися пасхальним привітанням «Христос воскрес!», що таке загальна сповідь та ін. До того ж, редактори розвіювали церковні міфи, а саме про те, що згасла раптово свічка, яка була запалена – це є поганий знак, розвіяли міф про те, що нехрещеним людям не можна перебувати у храмі. А також про те, що якщо людині стало погано у храмі – на неї гнівається Бог.

Зокрема, друком виходить ще одне офіційне видання від ПЦУ – Український церковний вісник «Помісна Церква». Як повідомила Прес-служба ПЦУ у жовтні 2019 року у новинній стрічці на офіційному сайті:

«Світ змінився і продовжує змінюватися. Стає сучасним, зручнішим, доступнішим. І тепер проповідь лунає не лише з церковних амвонів, але і з динаміків смартфона, кожен сьогодні може ознайомитися з церковним життям через соцмережі, пошукові сайти, відеоканали і телебачення. Саме тому місія помісної Православної Церкви України охоплює всі сфери життя українського

суспільства, зокрема й інформаційний простір. А відтак, у нас з'явилася ще одна прекрасна можливість спілкування поза храмом.». [42]

Головний редактор священник І. Сидор повідомив, що у журналі можна ознайомитися з діяльністю Епіфанія, надихнутися богословськими роздумами і рефлексіями, перегорнути чергову сторінку церковної історії, ознайомитись з актуальними новинами життя світового Православ'я.

Можемо прослідкувати, що ПЦУ висвітлюють, дійсно, цікаві події, підіймають актуальні запитання та намагаються працювати на зацікавленість аудиторії у різних сферах релігійного життя.

На нашу думку, важливим є крок церкви до сучасності, до діалогу та до ЗМІ. У XXI столітті важко існувати поза інформаційним простором. Але важливим є те, що релігійні організації це усвідомлюють та дійсно роблять цей крок, поступово вливаючись у ЗМІ різними способами.

У рамках нашого дослідження нам вдалося особисто поспілкуватися з головним редактором газети ПЦУ «Моя Церква» священником Михайлом Омеляном та поставити йому декілька запитань для того, аби зрозуміти позицію ПЦУ стосовно ЗМІ.

На запитання про ставлення до процесу медіатизації релігії Михайло відповів, що пандемія показала всьому світу наскільки важливою є можливість мати доступ до спілкування в режимі онлайн, а також продемонструвала, як всім важко без спілкування наживо. Тому у позитивному значенні слова «медіатизація», власне як висвітлення діяльності Церкви у медіа, то на його переконання, це приносить користь, але варто пам'ятати, що безпосередній досвід людини і живе спілкування є необхідним для людства і має бути присутнім.

Стосовно бачення Церкви перспектив у співпраці зі ЗМІ редактор наголосив, що Церкву та журналістів об'єднує покликання свідчити правду, а тому представники ЗМІ мають бути свідками подій правди нашого часу.

Співпраця між ПЦУ та ЗМІ активно розвивається. Тут Михайло згадав, що богослужіння зі Свято-Михайлівського Золотоверхого кафедрального собору, яке очолює Предстоятель Епіфаній, транслюється щонеділі на телеканалі UA:Перший, а у великі релігійні свята – на інших телеканалах. Також, він розповів, що самі ЗМІ досить добре відгукуються щодо висвітлення соціальної діяльності Церкви і вірять, що у майбутньому у ЗМІ буде більше передач та публікацій духовно-морального спрямування, які, за його думкою, є необхідними суспільству, а тому тут Церква може підставити своє плече і її священнослужителі залюбки будуть долучатися до створення такого контенту.

На прохання відмітити негатив у взаємодії релігійних організацій та ЗМІ Михайло дав, радше, рекомендацію журналістам правильно та уважно використовувати церковну термінологію, тому що зміна навіть однієї або кількох літер будуть призводити до суттєвих змін у значенні. Часто це стосується ієрархії та ін. І підкреслив, що Церква готова і відкрита, аби більше пояснити цю церковну специфіку.

У нашому дослідженні ми також підняли питання, чи може принести користь релігійній організації робота з соціальними мережами. Редактор «Моєї Церкви» тут сказав, що Церква – це, найперше, зібрання та спільнота вірних. І священнослужителі, піклуючись про духовно-моральний стан людини, присутні там, де і їхня паства, і не лише паства. Далі Михайло згадав Апостола Павла, який каже: «Для всіх я став усім, щоб спасти хоч деяких» (1 Кор. 9:22). Тож священнослужителі ПЦУ присутні у соціальних мережах, щоб бути тим духовним острівцем, де людина зможе перепочити та почерпнути для себе те, що стане корисним її душі. Отже, віримо, що наша діяльність в соціальних мережах приносить просвітницьку та духовну користь для людини і, відповідно, таким чином і для Церкви, - закінчив Михайло.

2.2 УПЦ та ЗМІ

Українська Православна Церква є Київською Митрополією, заснованою з часів Хрещення Київської Русі (988 р.) святим рівноапостольним князем Володимиром. Першим Київським Митрополитом був святий Михаїл. Сьогодні Предстоятелем Української Православної Церкви є Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Онуфрій.

УПЦ має розроблені соціальні документи, що є керівництвом до діяльності в інформаційній сфері. Таким чином, у Декларації ювілейного помісного собору у розділі XII «Церква і ЗМІ» зазначається: «Телебачення, радіо, інтернет, газети, журнали, книги та всяке інше друковане слово покликані забезпечувати широкі верстви населення інформацією про все, що відбувається у світі, орієнтуючи людей у складних обставинах сьогодення»[22]. «Церква наголошує, що працівники ЗМІ мають пам'ятати про свою відповідальність перед Богом. Церква закликає медійників керуватися у своїй діяльності вічними

духовними цінностями і не сприяти розповсюдженню неправди і гріха та всякого зла» [22].

В УПЦ впевнені, що церква в плані просвітницької і соціально-миротворчої місії має співпрацювати зі світськими ЗМІ. А от характер цієї роботи буде залежати від позиції релігійної організації щодо тих чи інших медіа, а також позиції самих ЗМІ стосовно віри, моралі та церкви.

Звісно, що для виконання своєї місії релігійні організації можуть використовувати газети, телеканали, соціальні мережі власні, тобто конфесійного спрямування і відкрито говорити там про приналежність до тієї чи іншої гілки релігії.

За багато років діяльності, УПЦ обзавелася великою кількістю засобів для ведення просвітницької та інформаційної діяльності.

УПЦ має наступні власні друковані ЗМІ: «Православна газета» - покликана інформувати про події в житті Української Православної Церкви, «Голос православ'я» - призначений для висвітлення життя українського православ'я, «Мир Божий» - православний інформаційний щотижневик, «Врятуйте наші душі!» - православний журнал для віруючих та невіруючих, що має архієрейське благословення, журнали «Православний вісник», «Фома» - православний журнал для тих, хто прагне вірити та християнський погляд на історію та сучасність, та журнал для молоді «Отрок» тощо. Друковані медіа УПЦ переважно двомовні, один і той самий примірник може виходити українською та російською мовами.

Сфера ЗМІ в УПЦ тісно пов'язана зі ЗМІ РПЦ, є видання РПЦ, що мають українську версію - «Фома», спільні меценати та проекти. Друком виходить велика кількість глянцевого видань у якісному оформленні, з гарною палітуркою та великим тиражем.

Також, з 2005 року діяльність УПЦ постійно транслюється на телеканалі «Глас», а до 2020 року вів мовлення телеканал «Київська Русь» - який певний

час позиціонувався як православний телеканал соціальної та просвітницької спрямованості.

А от світський телеканал ІНТЕР нещодавно показав вже 12-й випуск програми «Слово предстоятеля». Це щотижневе звернення до віруючих Предстоятеля Української православної церкви, Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія. Дана програма позиціонується як можливість почути парафіянами свого наставника. [29]

До певного часу УПЦ навіть проводила постійний фестиваль православних ЗМІ, до участі в якому запрошувалися не тільки конфесійні, але й світські журналісти. Фестиваль був направлений на обмін досвідом між конфесійними та світськими журналістами, для того, аби релігійна організація могла дізнатися, які очікування є у світських ЗМІ щодо медіа-роботи конфесійних, які тенденції розвитку ЗМІ, а світські журналісти мали дізнатися тонкощі висвітлення релігійної інформації.

Питання співпраці зі ЗМІ більш активно почало підніматися УПЦ ще у 2010-2013 рр. У 2013 році керуючий справами Української Православної Церкви, ректор Київської духовної академії і семінарії митрополит Бориспільський і Броварський Антоній (Паканич) закликав світських журналістів обережно ставитися до Церкви і релігійної тематики. Тоді митрополит висловив незадоволення тим, що на його думку журналіст іноді заради рейтингу поширює «смажені факти», маніпулює свідомістю, штучно створюючи провокації. А завданням поставив прищепити журналісту Євангельську мудрість, вміння співчувати, тому що там, де немає любові, там є гордість, ненависть, видача власних вигадок за позицію Церкви - висловився керуючий справами УПЦ. [24]

На думку митрополита Антонія, світська журналістика все далі відходила від інформування, виховання, просвітництва, від позитивних установок і

цінностей. Тому, за його словами, важливо, щоб всі священники УПЦ мали базові поняття про співпрацю зі світськими ЗМІ. [24]

Дійсно, часто висвітлення образу релігійної організації є негативним, до уваги беруться скандали, конфліктні ситуації. І будь-яка установа була би не задоволена такою «співпрацею». Останнім часом, враховуючи обставини, за яких в Україні з'явилася ПЦУ, а також враховуючи позицію УПЦ стосовно РПЦ і політичної ситуації, УПЦ починає частіше згадуватися в українських ЗМІ частіше за негативних обставин, хоча багато порталів і намагаються діяти неупереджено.

Так, наприклад, інтернет ресурс «Релігія в Україні» згадав УПЦ у своїх публікаціях 250 разів.

У жовтні 2020 року «Релігія в Україні» процитували Онуфрія з його закликом дотримуватися рекомендацій Міністерства Охорони Здоров'я у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції, але звернули увагу на те, що Онуфрій ніби змінив свою думку, тому що до цього критикував посилення карантинних обмежень. А вже в грудні журналісти даного новинного порталу написали про наміри УПЦ провести масові щорічні збори у Києво-Печерській Лаврі попри карантинні обмеження.

Загалом, інформаційний привід «УПЦ – Covid19» був досить популярним завдяки тому, що під час карантинних обмежень, дійсно, було проведено низку заходів від УПЦ, люди нехтували соціальною дистанцією під час богослужінь, і таким чином, журналісти вбачали в цьому вигідну можливість подати новину такого «критикуючого» характеру. До того ж, журналісти «Релігії в Україні» зробили публікацію про те, що УПЦ пропагувала відмову від вакцинації як раз в той період, коли влада активно боролася за те, аби якнайбільша кількість людей зробили щеплення. І навпроти, за декілька днів до публікації про ставлення деяких єпархій УПЦ до питання вакцини, написали про те, що ПЦУ не має жодних заперечень щодо вакцинації від коронавірусної інфекції.

Висвітлювали і більш позитивні новини, як от те, що священник УПЦ Павло Дубінець з Рівненщини став членом Національної спілки журналістів України. Також писали про те, що на Луганщині архієреї УПЦ долучились до висадки дерев на місці згорілого лісу. Писали про благодійну діяльність, коли у дні Різдяного посту УПЦ проводили акцію до дня Св. Миколая для дітей із малозабезпечених, багатодітних та неповних сімей, а також для дітей з інвалідністю чи вимушених переселенців. УПЦ стали ініціаторами благодійного збору коштів і кожен бажаючий міг долучитися до такої справи. Розповіли й про те, що в єпархіях УПЦ провели благодійні акції зі збору коштів для дитячих онкологічних лікарень, а Одеська єпархія УПЦ передала «Швидкій допомозі» медичне обладнання.

До сьогодні, одним з частих інформаційних приводів у ЗМІ є висвітлення про «протистояння» між УПЦ та ПЦУ. Зрозуміло, що така скандальна та гостра тема не може залишити журналістів без уваги. Знову ж таки, заголовки типу: «Синод ПЦУ звинувачує УПЦ (МП) у тиску і захопленні храмів» або ж «..конфлікт за храм між вірянами ПЦУ і УПЦ (МП) триває» не полишають ЗМІ допоки не буде досягнуто домовленостей, знайдено компромісу тощо. Таку новину описували, наприклад, журналісти Мультимедійної платформи іномовлення України – Укрінформ. [25] А саме, написали про те, що представники Московського патріархату захопили храм ПЦУ на Закарпатті та навіть сталася бійка між прихильниками різних парафій.

Так само і на новинному сайті «Радіо Свобода» світський журналіст Віталій Портников присвятив раніше згаданому запитанню статтю під назвою «Крим і сумління: УПЦ (МП) мовчить про переслідування ПЦУ в Криму».

Також, на ресурсі «Радіо Свобода» активно пише статті та висвітлює новини Дмитро Горевой – релігієзнавець, директор ГО «Центр релігійної безпеки». Керівник проектів та програм Інституту релігії та суспільства Українського католицького університету. Автор наукових, аналітичних та

публіцистичних матеріалів з релігійної тематики. Під його друком вийшли статті «УПЦ (МП) хоче жити за законами Росії – релігієзнавець про переходи парафій до ПЦУ», де Горевой різко висловився про те, що у світогляді УПЦ парафія не може самостійно ухвалювати якійсь рішення, кудись переходити. Є єпископ-'феодал і віряни-кріпаки. [31] Зі статей цього автора можна загадати і інші, пов'язані з УПЦ: «Почаївська лавра і коронавірус: заражені паломники та реакція УПЦ (МП)», «Агенти політичної релігії Росії. УПЦ (МП) просуває в Україні чужу політику пам'яті – Горевой» та ін. Звісно, що діяльність даного журналіста-релігієзнавця не направлена лише на засудження УПЦ, Горевой робить огляд та висловлюється стосовно різних подій з церковного життя у різних парафіях.

Варто зазначити, що Українська Православна Церква не нехтує особистими ЗМІ, а навпаки розширює можливості ведення інформаційної діяльності, в особливості в Інтернет просторі. А тому, ми можемо приділити увагу сайтам, які має УПЦ, а особливо окремому новинному порталу УПЦ під проводом Синодального інформаційно-просвітницького відділу УПЦ, який почав активно вестися з 2013 року. [26]

Розділ «Новини» висвітлює всі основні події з діяльності УПЦ: благодійну діяльність, зустрічі, святкові богослужіння, відповіді на «звинувачення», як от «Голова юридичного відділу УПЦ дав оцінку заявам «ПЦУ» про «захоплення» їх храмів» тощо.

З 2014 року УПЦ має офіційний канал Синодального Інформаційно-просвітницького відділу Української Православної Церкви на ресурсі YouTube [27]. Він має 76,8 тисяч підписників та значну кількість відео, які додаються щотижня іноді по декілька разів.

Певно що, одну з найбільшої кількості переглядів даного каналу (усього за 2 місяці 114 тисяч) набрало п'ятихвилинне відео з рубрики «Духовний імунітет», де священник відповідає на запитання «Який гріх найстрашніший».

Загалом така форма спілкування «Запитання – відповідь» є дуже влучною стратегією у інтернет комунікації. Користувачі активно коментують та переглядають відео такого характеру, таким чином релігійна організація здійснює дещо просвітницьку діяльність у довільній та сучасній формі, яка є зручною для аудиторії.

Зокрема, священники відповідають і на запитання: «Чому Страшний Суд називають страшним?», «Що робити, аби не нашкодити своїм дітям?», «Як не думати, що скажуть люди?», «Як поставити Господу справді важливе питання?» та багато інших.

Цікавим є те, що на вище названі запитання відповідає наразі доволі медійна особистість протоієрей Олександр Клименко. Після перемоги у одному з вокальних шоу українського медіа простору, співочий протоієрей завоював неабияку прихильність та довіру аудиторії, а тому харизматичний, відомий священник, який відповідає простою мовою на прості чи складні запитання – чудова можливість залучити до перегляду відео якомога більшу кількість людей.

Зокрема, канал транслює богослужіння, звернення Предстоятеля, інтерв'ю зі священнослужителями, новини про благодійність та навіть рекомендації психолога на час Посту.

УПЦ створили й власну сторінку у соціальній мережі Facebook [28], на яку підписано більш ніж 116 тисяч людей. Сторінка оновлюється щодня, а користувачі переважно підтримують їх репостами, коментарями та ставлять «подобається». Загалом, дана соціальна мережа транслює так само новини з офіційного сайту, анонсує вихід нового відео або публікує відео, фото, події.

Офіційну сторінку у відомій мережі Instagram в УПЦ позиціонують як фотолітопис важливих подій з життя Української Православної Церкви та її Предстоятеля. Налічує вона близько 800 публікацій та більше 14 тисяч фоловерів.

Зокрема, в мережі Instagram є окрема сторінка, що виступає центром інформації УПЦ, яка випускає новини та контактує зі ЗМІ, цей відділ було створено у 2015 році, а на сторінці наразі більше 3200 публікацій і майже 14 тисяч користувачів. Постійною рубрикою є «Цитата дня», де публікується фото митрополита (загалом або митрополита Антонія, або митрополита Онуфрія) та сам вираз, наприклад «Варто зосередитися на тому, що головне у житті. Обмежити себе у тому, що не є необхідністю, і наповнитися любов'ю до Бога та молитвою» - сказав митрополит Антоній. Також до однієї з останніх «цитат дня» увійшла цитата митрополита Онуфрія: «Коли людина довіряє своє життя Богу, то стає сильною і може подолати усі труднощі».

Варто згадати, що сторінки у Instagram мають і окремі єпархії УПЦ, такі як Одеська, Чернівецька, Вінницька, Житомирська, Херсонська, Волинська.

Це говорить про крок УПЦ до сучасного спілкування з аудиторією. Церква, дійсно, наразі знаходиться у перехідному режимі. Релігійні організації намагаються зробити все, аби стати ближче до вірян, аби розповісти про себе, про свою місію і діяльність.

Також в Україні є релігійний новинний портал «Спілка православних журналістів», судячи з опису вони висвітлюють православні новини України та світу, життя УПЦ і взаємини з іншими конфесіями, але особливу прихильність має саме УПЦ. Останнім часом дана інформаційна агенція найбільше описує проблеми, які виникають в процесі переходу парафій до ПЦУ, а до цього перехід з УПЦ (МП) до УПЦ (КП). І таким чином, викликає засудження, тому що деякі журналісти, які там працюють підтримують проросійську позицію у період російсько-української війни. Самі ж публікації часто підписані не справжніми іменами, а псевдонімами.

На сайті є рубрики «Новини», «Захист віри», «Людина і церква», «Історія і культура», «Запитання до священника», «Думки в голос», та ін.

Загалом, УПЦ активно веде власні ЗМІ та часто її назва знаходиться у заголовках статей на різних новинних порталах. Це є добре у просуванні своєї позиції, спілкування з аудиторією, піарі. А тенденція на розширення роботи з інтернет-ЗМІ та соціальними мережами робить УПЦ більш сучасною та демонструє, що Церква може бути гнучкою та підлаштовуватися під реалії модерну.

2.3 ІНШІ КОНФЕСІЇ ТА ЗМІ. ЗАГАЛЬНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

В останні роки у суспільно-масових періодичних виданнях, на радіо та телебаченні релігійна тематика стала досить популярною. Утім, необхідно відзначити, що, за спостереженнями деяких дослідників, понад 80% публікацій у вітчизняних мас-медіа присвячені саме християнським Церквам, переважно православним різних патріархатів і греко-католицьким.

У попередньому розділі ми вже з'ясували ситуацію зі ЗМІ у ПЦУ та УПЦ – за всіма ознаками найбільш прихильних українцям релігійним організаціям. У даному розділі пропонуємо розглянути ситуацію по деяких інших конфесіях та їх діяльності у ЗМІ.

Алла Бойко вважає, що наразі є недостатня кількість інформації у медіа про наступні релігії: протестантські напрями християнства, іслам, буддизм, синтоїзм, кришнаїзм та інші варіанти східних вірувань. І впевнена, що не ознайомленість більшості мешканців України з різновидами саєнтологічних учень можуть мати певні негативні наслідки, тому що аудиторія не отримує об'єктивної і повної інформації і таким чином на основі фрагментарних даних «домальовує» певні риси в «портреті» прибічників тієї чи іншої релігії. [32]

Розпочати огляд пропонуємо з УГКЦ. Українська Греко-Католицька Церква - християнська церква, найбільша католицька церква в Україні, її чинний голова – Святослав Шевчук.

З нагоди Всесвітнього дня комунікації у Посланні Папа Іван Павло II дав наступний богословський висновок: «Світ соціальної комунікації переживає сьогодні приголомшливий і неймовірно складний розвиток, кінцеві наслідки якого годі передбачити. І в цій непростій царині ми стикаємося з чималими проблемами, пов'язаними зі створенням нового світового ладу, заснованого на інформації та зв'язкові... Йдеться про революцію, яка спричиняє не тільки зміни в системах та технологіях комунікації, а й зачіпає весь культурний,

суспільний і духовний світ людини. Відповідно, ця революція не може розвиватися тільки за своїми питомими законами, а повинна брати свої головні критерії з людської правди та правди про людину, створену на подобу Божу» [23], [33, с. 11].

У Душпастирській інструкції Папської ради у справах соціальної комунікації “*Communio et Progressio*” (п. 125) сказано: «Засоби масової комунікації... дають можливість Церкві відкрити себе сучасному світові. Вони сприяють діалогові в самій Церкві. Вони допомагають церкві пізнати погляди і життєві настанови сучасників. Адже Господь велів церкві проголошувати спасіння тією мовою, яку люди розуміють, і не стоять осторонь тих справ, що найбільше їх непокоять» [34, с. 122].

УГКЦ дуже потужні у тому, що стосується застосування та заснування власних медіа-ресурсів, так наразі діє велика кількість сайтів різного призначення, заснованих УГКЦ, з них не менш як 12 сайтів спільнот і організацій (Спільнота «Віра і світло», сайт католицької мирянської спільноти «Рух назаретських родин», молодіжна християнська сторінка «Зустріч» та ін.), 38 парафіяльних сайтів, сайти архієпархій/єпархій/екзархатів у кількості 12, монаших чинів і згромаджень, окремі сайти навчальних закладів, сайти ЗМІ і видавництв – 12 ресурсів та ін.

Зі ЗМІ УГКЦ можемо згадати Інформаційний ресурс УГКЦ, Медіа-ресурс УГКЦ, Релігійно-інформаційна служба України (де висвітлюються події з релігійного життя в Україні загалом), окремий сайт веб-конференцій УГКЦ, Івано-Франківська єпархія, видавництво і газета «Нова зоря», сайт видавництва «Свічадо», інтернет-версія часопису «Патріархат», інтернет-версія «Воскресіння. Живе радіо», а також Християнське радіо при Тернопільсько-Зборівській єпархії «Світанок», сайт газети «Оранта» парафії св. Миколая на Аскольдовій могилі у Києві, християнський портал «Кіріос» і сайт телестудії «Апостол».

Наймасштабнішим онлайн ресурсом УГКЦ, а точніше проектом Інституту Релігії та Суспільства Українського Католицького Університету, можна вважати РІСУ (Релігійно-Інформаційну Службу України).

На даній платформі вже з 2001 року ведуть свою діяльність, пишуть блоги, створюють публікації, проводять журналістські розслідування та організовують різноманітні проекти багато журналістів, релігієзнавців, священників та діячів. З відомих особистостей варто згадати о. Кирила (Говоруна), Дмитра Горєвого, Тараса Антошевського, Аллу Бойко.

Хорошою ознакою є те, що друковані видавництва мають власні сайти та їх випуски там часом дублюються, це говорить про гнучкість конфесійних ЗМІ УГКЦ та можливість підлаштуватися до сучасних умов існування в інформаційному середовищі, так як наразі більш популярними є інтернет ЗМІ, аніж друковані.

Суспільно-релігійне видання УГКЦ «Патріархат» - часопис, заснований групою активних мирян греко-католиків, членів Українського Патріархального руху, який зародився на підтримку діяльності Патріарха Йосифа Сліпого в 1963 році у США. Даний ресурс також висвітлює новини не тільки з життя УГКЦ, а й інших Церков, наприклад, УПЦ та ПЦУ, а також про релігійні події у світі, які не стосуються УГКЦ.

Пропонуємо звернути увагу на радіо УГКЦ як особливий ресурс ЗМІ.

«Радіо Марія» - всесвітня мережа католицьких радіостанцій, які об'єднані більше ніж в 70 країнах світу на всіх континентах, має виключно християнське мовлення 24 години на добу. Усі програми можна поділити на три великі формати. Перший формат: де майже третину ефіру складають молитовні програми (Літургія годин, Розарій, св. Літургія). Другий формат: тут третина ефіру належить катехезам та вченню Церкви. Щодня для участі у прямих ефірах запрошуються священники Церкви, де вони викладають основи віри та відповідають на запитання слухачів. Третій формат: сюди входять програми

соціального спрямування, тобто передачі, які покликані давати відповіді на щоденні життєві запитання слухачів. Тематика цих програм є різною - від психології та педагогіки до екологічних проблем сучасності. Слухачами «Радіо Марія» в більшості є католики, але останнім часом помітна тенденція до збільшення слухачів, які належать до православних та протестантських Церков.

Українські протестанти також виробляють власне бачення стосовно інформаційного суспільства. Для протестантів потенціал ЗМІ – це переважно можливість євангелізації та донесення до широкого загалу основ віровчення та власної богословської позиції на ті чи інші суспільні та духовні запити соціуму. Наразі протестанти в Україні знаходяться у процесі створення власних соціальних концепцій, які були б незалежними від західних запозичень та орієнтувалися б на специфіку сучасного розвитку України. [23]

Геннадій Мохненко у програмовій статті пастора церкви євангельських християн м. Маріуполя декілька років тому сформулював думку, що «Роль інформаційного служіння в сучасній церкві на пострадянському просторі» орієнтується на тому, що якщо церква хоче мати успіх в євангелізації, то їй треба максимально використовувати медіа-ресурс. «Переклавши Євангеліє на економічну термінологію, ми можемо з усією відповідальністю заявити, що церква має найкращий у світі товар. Християнський спосіб життя поза конкуренцією на ринку людських ідей, речей і псевдодуховних послуг. Те, що має церква – шукає весь світ», – наголошував пастор [35].

Максим Балаклицький у своїй статті «Протестантське розуміння масово-інформаційної діяльності» вказував, що протестантське богослов'я комунікації переважно розглядає проблеми місіології – методи донесення потенційно до кожного члена суспільства Євангелія (у тлумаченні церковної громади). Якщо речники раннього протестантизму сьогодні засуджують практику прозелітизму, для більшості пізньоєвангельських течій необхідність місіонерської роботи не викликає сумнівів. Згадане доручення Христа проголошується останніми ледь

не найголовнішою метою існування церкви. Місія є екзистенційною потребою євангельських конфесій [36].

Також М. Балаклицький описує, що внеском протестантської журналістики в роботу українських ЗМІ може бути їх досвід персональної та групової етики, що спирається на релігійні переконання та є підґрунтям професійної й громадської діяльності. Протестантським журналістам слід орієнтувати церковні медіа на висвітлення загальносуспільної проблематики, а також ангажуватися в роботу світських видань. Ідеологічною базою такого переходу може бути концепція біблійної журналістики. [37]

Українська Церква Християн Віри Євангельської активно розповсюджують власні газети, журнали, мають телевізійні та радіопрोगрами, а також власний сайт з розділами «Новини», «Проекти», «Медіа», розділ «Преса про нас» та ін. Розглянемо інформаційну діяльність УЦХВС більш детально.

Говорячи про друковані ЗМІ, можемо означити газети «Жива надія», «Вірую», «Голос надії», та Часопис «За євангельську віру» і журнал «Благовісник». Всі друковані ЗМІ ХВС – в певному розумінні євангелізаційні засоби, фактично, як і інші інформаційні матеріали.

Що стосується мусульманських ЗМІ в Україні, то мусульмани не мають комерційних видавництв, більшість з них поширюється безкоштовно, або публікується в електронному варіанті. А тому саме Інтернет є важливим для освітньої або інформаційної діяльності мусульман в Україні.

Мусульманські організації видають більшу частину мусульманської літератури, а тому, є логічним, що такі видання будуть демонструвати саме їх погляд. Тому ця друкована чи електронна література буде направлена на формування позитивного образу конкретної громади. В будь-якому випадку, мусульмани намагаються бути об'єктивними у своїй інформаційній діяльності.

Звернемо увагу на мусульманські (українські) веб-ресурси та мережеві ЗМІ.

Можемо відмітити сайт «Іслам в Україні» [38], Всеукраїнська асоціація громадських організацій «Альраїд» [39], Духовне управління мусульман України «УММА» [40] тощо.

«Іслам в Україні» – інформаційно-аналітичний проект, який розповідає про життя мусульман в Україні з 2008 року. Даний сайт суто інформаційного напрямку. Основними рубриками ресурсу є: «Новини в країні», «Новини в світі», «Аналітика», «Українські ЗМІ про Іслам», «Культура», «Історія», «Іслам без кордонів» та «Наукові роботи» [38].

Всеукраїнська асоціація громадських організацій «Альраїд» вміщує рубрики: «ЗМІ про нас», де зібрані статті з інших сайтів про мусульман, «Наші видання», де в режимі онлайн можна переглядати електронну версію газети «Арраїд», та «Наші книги» [39].

На сайті можна ознайомитися з електронною версією газети «Арраїд», яка розповідає про життя мусульман в Україні, Європі та Азії.

До певного часу видавалася газета «Мінарет», яка почала свою роботу в 1994 році. На сторінках газети основна увага зосереджувалася на знаннях про Іслам, якими повинен володіти кожен мусульманин, а також там були опубліковані уривки з книг ісламських теологів. З газети читач міг дізнатися про правила дотримання ісламських ритуалів, історію, культуру, традиції та звичаї ісламських країн і народів, традиційну ісламську медицину, східну кухню, та багато іншої інформації для мусульман і не мусульман. Наразі можна придбати лише архівні номери.

Духовне управління мусульман України «УММА» [40] – один з інформаційних ресурсів ДУМУ «УММА» та єдиний веб-ресурс, який можна переглядати лише українською мовою. Включає в себе такі розділи: «Новини», «Проповіді», «Статті», «УММА», «Релігія», «Медіа», «Зв'язок», «ЗМІ про нас», «Архів» [40].

Наразі мусульманські ЗМІ в Україні не є широко представленими, а інформаційних приводів з фігуруванням мусульман невелика кількість. Хоча мусульмани активно використовують Інтернет для просування своїх ідей, специфікою їхнього функціонування є те, що більшість газет та журналів є доступними на офіційних сайтах громад та організацій, поширеним є явище перегляду друкованих видань в електронному форматі.

ВИСНОВКИ

У ході роботи було проведено аналіз стану релігійної журналістики та визначено, що релігійна журналістика в Україні є новим та перспективним поняттям для дослідження, так як не велика кількість науковців на даний момент вивчали цю сферу діяльності.

Нами було окреслено процес медіатизації релігії та визначено, що наразі існує тенденція до зростання кількості релігійної тематики у конфесійних та світських ЗМІ, а тому подана інформація у друкованих, аудіовізуальних чи Інтернет ЗМІ має якісно та правдиво висвітлюватися. Хоча, часто, представники світських ЗМІ не завжди коректно висвітлюють діяльність Церков і релігійних організацій, це зумовлено недостатньою обізнаністю журналістів у Церковній термінології, загальній релігійній ситуації та відсутністю спеціальних програм з релігійної журналістики під час проходження навчання в університетах. Представники ж конфесійних ЗМІ, навпаки, часто свої публікації роблять пропагандистськими або, засуджуючи, інші конфесії. А тому у медіатизованій аудиторії, яка сприймає інформацію з усіх ЗМІ, може скластися викривлений і суперечливий образ релігії у суспільному процесі.

Загалом, останні публікації у багатьох випадках є націленими на критику релігійних діячів або діяльності релігійних організацій, а з позитивного найчастіше відмічається лише благодійність.

Ми також порівняли взаємодію деяких релігійних організацій зі ЗМІ та можемо зробити висновок, що наразі РО усвідомлюють, що існування без залучення ЗМІ є важким. Неможливо підтримувати свій образ та спілкуватися зі своєю аудиторією без висвітлення новин і подій на широкий загаль за допомогою медійних ресурсів. А тому, на прикладі Православної Церкви України ми побачили як новоствореній релігійній організації важливо оперативно влитися у інформаційний простір та перебувати постійно на слуху. В такому випадку,

можна користуватися своїм іміджем та довірою великої кількості своїх прихожан, якщо у майбутньому це знадобиться для вирішення певних питань.

Для того, аби бути більш цікавими аудиторії, релігійні організації частіше вдаються до ведення соціальних мереж, це може бути хорошим способом для залучення більшої кількості сучасної молоді до своїх лав.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрій Смуць у праці «Поняття «Релігійна журналістика»
2. А Смуць <http://prima.franko.lviv.ua/faculty/jur/vypusk7/n12/tv12-67.pdf>
3. <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/01/31/7281728/>
4. С. В. Филипчук МЕДІА-ПРОСТІР ЯК РЕФЛЕКСІЯ КУЛЬТОВОЇ І ПОЗАКУЛЬТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХРИСТІЯНСЬКИХ КОНФЕСІЙ
file:///C:/Users/stupa/Downloads/media-prostir-yak-refleksiya-kultovoyi-i-pozakultovoyi-diyalnosti-hristiyanskih-konfesiyy.pdf
5. Що об'єднує журналістів і вірян
<https://ms.detector.media/mediaosvita/post/5239/2013-01-03-shcho-obiednuie-zhurnalistiv-i-viryam/>
6. Алла Бойко «Релігійна журналістика»
7. <https://ms.detector.media/knigi-pro-media/post/18614/2017-03-22-novatorskyu-pidruchnyk-pro-minne-pole-religijnoi-zhurnalistyky/>
8. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48451254>
9. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3212546-popri-karantin-upc-mp-vivela-na-vulici-tisaci-ludej.html>
10. Бойко А. А. Релігійна журналістика. Київ : Київ. ун-т, 2016. 307 с
11. С. А. Козиряцька РЕЛІГІЙНА ЖУРНАЛІСТИКА В УКРАЇНІ: ОГЛЯД НАУКОВИХ ПРАЦЬ Серія: Соціальні комунікації, 2018 р., № 1 (33)
УДК 070.482(477)
12. <https://www.dw.com/uk/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0>

- %BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97-
%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D0%B8-
%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B5-
%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%B8%D0%BC-
%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%BC-
%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%
D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-
%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/a-46333728
13. <https://suspilne.media/133891-u-sviti-sposterigaut-za-zatemnennam-i-krivavim-supermisacem/>
 14. <https://zaxid.net/news/>
 15. https://zaxid.net/upts_mp_proponuye_viryenam_pisati_varfolomiyu_protesti_p_roti_avtokefaliyi_n1455364
 16. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
 17. <https://www.ukrinform.ua/>
 18. <https://www.pomisna.info/uk/>
 19. <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyiny/shhodo-antyykanonichnyh-dij-pochesnogo-patriarha-filareta-i-jogo-otochennya/>
 20. <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyiny/zayava-svyashhennogo-synodu-ukrayinskoyi-pravoslavnoyi-tserkvy-pravoslavnoyi-tserkvy-ukrayiny/>
 21. https://www.youtube.com/channel/UCFgJSKKWeYsoJLeJoeQVFdg/videos?view=0&sort=dd&shelf_id=0
 22. Декларация Ювiлейного помiсного собору УПЦ КП “Церква i свiт на початку третього тисячолiття” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.risu.org.ua/ukr/religion/>.

23. Світлана Филипчук ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКИХ ХРИСТІЯНСЬКИХ ЦЕРКОВ

24. https://risu.ua/ru/v-upc-prizyvayut-svetskih-zhurnalistov-ostorozhno-otnositsya-k-religioznoy-tematike_n65208

25. <https://www.ukrinform.ua/tag-upc-mp>

26. <https://news.church.ua/category/novini/>

27.

<https://www.youtube.com/channel/UCR912pfv8uTtWr9h4YzJA6Q/featured>

28. <https://www.facebook.com/Church.ua/?fref=ts>

29. <https://inter.ua/ua/slovo-predstoyatelya>

30. <https://spzh.news/ua/news>

31. <https://www.radiosvoboda.org/a/upc-mp-i-perekhody-do-pcu/31227191.html>

32. Алла Бойко РЕЛІГІЯ І ПОЛІТИКА В МЕДІА: ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ МОЛОДІЖНОЮ АУДИТОРІЄЮ
<http://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Zb/NDI2013/JRN/PDF/27.pdf>

33. Перун М. Передмова до українського видання / М. Перун // Церква і соціальна комунікація : Найголовніші документи католицької церкви про пресу, радіо, телебачення, Інтернет та інші медіа. – Львів : Вид-во УКУ, 2004. – С. 9–21

34. *Communio et Progressio* (Єдність і поступ) – Душпастирська інструкція Папської комісії у справах засобів соціальної комунікації на виконання Декрету Другого ватиканського собору // Церква і соціальна комунікація : Найголовніші документи католицької церкви про пресу, радіо, телебачення, Інтернет та інші медіа. – Львів : Видво УКУ, 2004. – С. 87–136.

35. Мохненко Г. Роль информационного служения в современной Церкви на постсоветском пространстве [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.risu.org.ua/ukr/study/masmedia/article;16632/>

36. Балаклицький М. Протестантське розуміння масово-інформаційної діяльності [Електронний ресурс] / М. Балаклицький. – Режим доступу : <http://www.asd.in.ua/archives/1188292486>
37. УДК 007:304:659.3:277(477)“1991/2011” Максим БАЛАКЛИЦЬКИЙ □ ПЕРСПЕКТИВИ ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ УКРАЇНИ [file:///C:/Users/stupa/Downloads/NznuoairD2009_2009_1_25%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/stupa/Downloads/NznuoairD2009_2009_1_25%20(2).pdf)
38. <http://islam.in.ua>
39. www.arraid.org
40. <http://umma.in.ua>
41. Алла Бойко РЕЛІГІЯ І ПОЛІТИКА В МЕДІА: ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ МОЛОДІЖНОЮ АУДИТОРІЄЮ
42. <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/vyjshlo-drukom-shhe-odne-ofitsijne-viddannya-ukrayinskyj-tserkovnyj-visnyk-pomisna-tserkva/>

